

DANUTĖ BINDOKIENĖ

**LIETUVIŲ KALBOS
IR APLINKOS PAŽINIMO
PRATIMAI**

III SAŠIUVINIS

Išleido

CHICAGO — 1980

DAIKTO VARDAS - DAIKTAVARDIS

Gatvėje matone: namus, automobilius, medžius, žmones, šuniuką, dviratį ir t.t.

Rankomis galime paliesti: stalą, sniegą, plaukus, tvorą, katytę, vandenį ir t.t.

Nosimi galime užuosti: kvapus, žemuoges, dešrą, rūtą, saldinius ir t.t.

Ausimis galime girdėti: juoką, triukšmą, muziką, vėją, riksmą, balsą ir t.t.

Burna ir liežuviu galime pažinti: skonį, druską, cukrų, medų, pipirus ir t.t.

Protu galime suprasti-suvokti: meilę, mintį, sveikatą, rašymą, senatvę ir t.t.

Visa tai, ką galime matyti, girdėti, paliesti, užuosti, protu suprasti yra daiktai. Žodžiai, kurie reiškia daiktų, asmenų, vietų vardus, vadinasi daiktavardžiai.

Daiktavardžiai turi vienaskaitą ir daugiskaitą.

Gali būti vienas daiktas. Gali būti du, trys ar daugiau daiktų.

Kai daiktas yra tik vienas, sakome, kad daiktavardis yra vienaskaitoje.

Kai daiktų yra daugiau, daiktavardis yra daugiskaitoje.

Pvz.: <u>vienas</u> vaikas	<u>du, trys, penki, daug:</u> vaikai
medis	medžiai
lazda	lazdos
kalnas	kalnai
upė	upės

Tas pats daiktas gali būti vienaskaitoje ir daugiskaitoje (v. vaikas, d. vaikai) todėl sakome, kad daiktavardžiai kaitomi skaičiais.

1. Parašykite šių daiktavardžių daugiskaitą:

batas..... skautas.....

pieštukas..... mergaitė.....

ranka..... švarkelis.....

lempa..... žodynas.....

asilas..... žvaigždė.....

brolis..... mokytoja.....

2. Parašykite šių daiktavardžių vienaskaitą:

laukai..... paukščiai.....
voverės..... grybai.....
žiemos..... mokyklos.....
traukiniai..... arkliai.....
ramunės..... sliškai.....
lėktuvai..... gatvės.....

Yra daiktavardžių, kurie daugiskaitos neturi. Jie turi tik vienaskaitą.
Pvz.: duona, laimė, Lietuva, sidabras, auksas, protas, pienas, sviestas ir t. t.

Yra daiktavardžių, kurie neturi vienaskaitos. Jie visuomet vartojami tik daugiskaitoje. Pvz.: metai, vartai, durys, kelnės, marškiniai, žirklys, vestuvės, kailiniai, Kalėdos, Velykos, vardinės, laidotuvės, sukaktuvės, išleistuvės ir t. t.

3. Parašykite tris daiktus, kuriuos galime matyti.

.....

4. Parašykite tris daiktus, kuriuos galime girdėti.

.....

5. Ką galime užuosti? Parašykite tris daiktus, kuriuos užuodžiame.

.....

6. Parašykite tris daiktus, kuriuos galime pažinti burna ar liežuvio.

.....

7. Parašykite tris daiktus, kuriuos pažįstame tik protu.

.....

8. Parašykite tris daiktavardžius, kurie niekuomet neturi vienaskaitos.

.....

.....

DAIKTAVARDŽIŲ GIMINĖS

Daiktavardžiai turi tris giminės: vyrišką, moterišką ir bendrinę.

Vyriškos giminės daiktavardžiai: vyras, vaikas, sūnus, medis, ąžuolas, stalas, akmuo, žvėris, gyvulys, traukinys, varpas, senis, žvirblis, svečias, arklys ir t.t.

Moteriškos giminės daiktavardžiai: katė, žvakė, pelė, mama, moteris, sesuo, daina, gėlė, valdžia, minia, pradžia, ragana, apačia, saulė, žvaigždė ir t.t.

Bendrinės giminės daiktavardžiai kartais būna vyriškos giminės, kartais moteriškos - todėl jie yra bendri abiem giminėm. Pvz.: nenuorama gali būti nerami mergaitė ir neramus berniukas. Neklaužada (berniukas, kuris neklauso, arba mergaitė), elgeta, padauža, naktibalda, akiplėša, priežgina ir t.t.

Giminės galima atskirti pridėdant prie daiktavardžių žodelius *tas, tie* - vyriškai giminei; *ta, tos* - moteriškai giminei.

Pvz.: *tas* stalas, *tas* bernas, *tas* laukas, *tas* namas, *tie* varpai, *tie* sūnūs ir t.t. *ta* mama, *ta* teta, *ta* bala, *ta* bitė, *ta* žiema, *tos* ožkos, *tos* dainos ir t.t.

1. Išskirkite vyrišką ir moterišką giminę ir surašykite atskirai:

Karvė, aguona, beržas, šluota, mėsa, berniukas, jaunuolis, peilis, akis, žąsis, paukštis, voverė, lapė, ąžuolas, katinas, šuo, jūra, vasara, gaidys.

Vyriška giminė

Moteriška giminė

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....